

СОВЕТ СТАРОЮРАШСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
ЕЛАБУЖСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО
РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ
ТАТАРСТАН

ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
АЛАБУГА МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ
ИСКЕ ЮРАШ АВЫЛЫ
ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

РЕШЕНИЕ

Иске Юраш авылы

КАРАР

№ 20

«19» февраль 2021 ел

Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Иске Юраш авыл жирлеге муниципаль берәмлегендә территорияль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе турындагы нигезләмәне раслау хакында

"Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә һәм Иске Юраш авыл жирлегендә яшәүчеләрнең жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу хокукларын тәэмин итү, Иске Юраш авыл жирлегендә территорияль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру өчен хокукый һәм оештыру нигезләре булдыру максатларында, Алабуга муниципаль районы Иске Юраш авыл жирлеге советы, Алабуга муниципаль районы Иске Юраш авыл жирлеге Советы

Карар итте:

1. Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районының Иске Юраш авыл жирлеге муниципаль берәмлегендә территорияль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе турындагы нигезләмәне, кушымта нигезендә расларга.
2. Әлеге карар рәсми басылып чыгарга тиеш.
3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотам.

Рәисе

Р.Г.Юнусов

КУШЫМТА

Татарстан Республикасы Алабуга муниципаль районы Иске Юраш авыл жирлегенде муниципаль берэмлегенде территориаль ижтимагый үзидарэне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе турындагы нигезләмә

Бүлек 1. Гомуми нигезләмәләр

1 Статья 1. Әлеге Нигезләмәнең гамәлдә булу өлкәсе

Әлеге Нигезләмә территориаль ижтимагый үзидарэне оештыру һәм гамәлгә ашыру белән бәйле мөнәсәбәтләрне жайга сала һәм территориаль ижтимагый үзидарэне оештыру, аның эшчәнлегенә һәм гамәлгә ашыруын туктату белән бәйле мәсьәләләргә кагыла.

Статья 2. Территориаль ижтимагый үзидарэ

1. Иске Юраш авыл жирлегенде муниципаль берэмлегенде территориаль ижтимагый үзидарэ эшчәнлегенә Россия Федерациясе Конституциясе, Татарстан Республикасы Конституциясе, "Россия Федерациясенде жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, башка федераль законнар, « Татарстан Республикасында жирле үзидарэ турында "2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Татарстан Республикасының башка законнары, Муниципаль берәмлек уставы, әлеге Нигезләмә нигезендә гамәлгә ашырыла., жирле үзидарэ органнарының башка норматив хокукый актлары белән.

2. Территориаль ижтимагый үзидарэне гамәлгә ашыру хокукына уналтынчы яшкә житкән Тиешле территориядә яшәүчеләр ия.

3. Территориаль ижтимагый үзидарэне гамәлгә ашыру хокукына түбәндәге хокукый вәкаләтләр керә:

инициатор булырга, ул яши торган территориядә территориаль ижтимагый үзидарэне гамәлгә куюда катнашырга;

территориаль ижтимагый үзидарэ үткәрә торган гражданнар жылышышында һәм конференцияләрендә катнашу;

территориаль ижтимагый үзидарэ органнарына сайланырга һәм сайланырга;

территориаль ижтимагый үзидарэ эшчәнлегенә турында мәгълүматны контрольдә тоту һәм алу хокукы.

4. Аның Уставы нигезендә территориаль ижтимагый үзидарэ юридик зат була ала.

Статья 3. Иске Юраш авыл жирлегендә территориаль ижтимагый үзидарэне гамәлгә ашыру принциплары

1. Иске Юраш авыл жирлегендә территорияль ижтимагый үзидарә принципларда тормышка ашырыла:

законлылык, иреклелек, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклау һәм яклау;

территорияль ижтимагый үзидарә органнарының хәбәрдарлыгы һәм жәмәгатьчелек фикерен исәпкә алу, сайлаулары һәм контрольдә тотуы,

бөтен муниципаль берәмлек халкы мәнфәгатьләре белән тиешле территориядә халык мәнфәгатьләрен яраштыру;

жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз инициативаларын кабул итү һәм гамәлгә ашыруда мөстәкыйльлек һәм җаваплылык;

территорияль ижтимагый үзидарә органнары белән конструктив хезмәттәшлек;

территорияль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру формаларын халык тарафыннан сайлап алу иреге.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә санап үтелгән принциплар жирле үзидарә органнарының норматив хокукый эшчәнлегенә һәм территорияль ижтимагый үзидарәнең гамәли эшчәнлегенә нигезе булып тора.

Статья 4. Территорияль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатлары, бурычлары һәм төп юнәлешләре

1. Территорияль ижтимагый үзидарәнең максатлары булып тора:

- гражданның турыдан-туры яшәү урыны буенча жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итүгә җәлеп итү;

- кешенең яшәү урыны буенча яшәү тирәлегенә сыйфатын күтәрү;

- жирлек халкында алардан файдалануда булган муниципаль милеккә һәм торақ-коммуналь хужалык объектларына карата җаваплы мөнәсәбәт формалаштыру.

2. Территорияль ижтимагый үзидарә бурычларына аның Уставы белән кертелгән мөмкин:

жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча халыкның үз инициативаларын гамәлгә ашыру өчен жәмәгать эшләрен оештыру;

устав белән территорияль ижтимагый үзидарә компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча фикер алышуны оештыру;

территорияль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә өчен кирәкле мәгълүматны алу һәм тарату;

жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән хезмәттәшлек;

территорияль ижтимагый үзидарә территориясендә муниципаль хезмәтләр эшен камилләштерү буенча тәкъдимнәр эшләү һәм кертү;

халыкның фикерен ачыклау, шул исәптән сораштыру һәм анкеталаштыру үткәрү;

территориаль ижтимагый үзидарә территориясе торышын тикшереп тору; гражданнарға торак-көнкүреш характерындагы мәсьәләләрне хәл итүдә ярдәм итү.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә территориаль ижтимагый үзидарә көчләре белән мөстәкыйль хәл ителергә мөмкин һәм турыдан-туры җирле эһәмияттәге мәсьәләләр белән бәйлә проблемаларны хәл итүгә юнәлдерелергә тиеш. Мондый эшчәнлекнең төп юнәлешләренә кертелергә мөмкин:

1) территориаль ижтимагый үзидарә территориясен төзекләндерү, шул исәптән йорт яны территорияләрен яшелләндерү, аларны тәртиптә тоту һ. Б. лар.;

2) халыкның ял итү урыннарын, уен һәм спорт мәйданчыкларын да кертеп, ял итү сыйфатын күтәрүдә ярдәм итү, бушлай лекцияләр оештыру, китаплар, фильмнар һәм башкалар белән алмашу, мәдәни, спорт һәм башка ял чаралары, шул исәптән балалар һәм яшьләр өчен һ. б. оештыру һәм уздыру һ. Б. лар;

3) территориаль ижтимагый үзидарә территориясе чикләрендә гражданнарның тормыш куркынычсызлыгын арттыру чараларында катнашу, шул исәптән җәмәгать тәртибен саклау буенча ирекле дежурлыкны да кертеп, хокук саклау органнарына гражданнарның хокукка каршы гамәлләр кылулары турында хәбәр итү, янгыннарны сүндерүдә ярдәм итү, табигый бәла-казалар нәтижеләрен бетерү, янгынга каршы стендларны тиешле хәлдә тоту һ. Б. лар;

4) гражданнарның социаль якланмаган категорияләренә (өлкән яшьтәге, инвалидлар, аз тәмин ителгән, ялгыз, шулай ук күп балалы гаиләләргә) һәм авыр тормыш хәлендә калган башка кешеләргә, ярдәмгә мохтажларны ачыклау, хәленнән килгәнчә ярдәм күрсәтү, шәфкатьлелек һәм хәйрия акцияләре оештыру, мондый акцияләр үткәрүдә оешмаларга һәм гражданнарға ярдәм итү, территориаль ижтимагый үзидарә көчләре белән хәл ителергә тиешле проблемалар турында социаль яклау органнарына хәбәр итү.

4. Әлеге статьяның 1-3 өлешләрендә территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатларын, бурычларын һәм төп юнәлешләрен санап чыгу төгәл яисә искәрмә булып тормый һәм территориаль ижтимагый үзидарә уставын эшлэгәндә гражданнарның аларның күләменә һәм эчтәлегенә төзәтмәләр кертү хокукын чикләми. Глава 2. Учреждение, регистрация Устава и прекращение осуществления территориального общественного самоуправления

5 Статья. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә оештыру максатларында кимендә 10 кешедән торган гражданнарның инициатив төркеме оештырыла.

2. Инициатив төркем:

1) Иске Юраш авыл жирлеге Советы адресына территориаль ижтимагый үзидарэне гамэлгэ кую нияте турында хэбэрнамэ жибэрэ, анда булырга тиеш:

территориаль ижтимагый үзидарэне гамэлгэ ашыру күздэ тотылган территория чиклэрен билгеләү турында тәкъдимнәр, әлеге территория чиклэрен тасвирлауны да кертеп;

күрсәтелгән территориядә яшәүчеләр саны турында белешмәләр бирүгә запрос;

инициатив төркем әгъзалары турында белешмәләр (фамилия, исем, атасының исеме, туу датасы, серия, серия, номер һәм бирү датасы, паспорт яки гражданин паспортын алыштыручы документ, яшәү урыны адресы, Тиешле территориядә яшәү фактын раслаучы документ);

2) Территориаль ижтимагый үзидарэ Уставы проектын эшләүне гамэлгэ ашыра һәм территориядә яшәүче гражданның жылышыларын оештыра, аның чикләрендә территориаль ижтимагый үзидарэне гамэлгэ ашыру күздэ тотыла;

3) Иске Юраш авыл жирлеге Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарэ чикләрен билгеләгәннән соң, жирлекнең тиешле территориясендә территориаль ижтимагый үзидарэне гамэлгэ кую, территориаль ижтимагый үзидарэ уставын кабул итү һәм мәсьәләләрне караганда территориаль жәмәгәтчелек үзидарәсе вәкилләрен (вәкилләрен) билгеләү турындагы мәсьәләләрне караган гражданның жылышынын яисә конференциясен чакыра, территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәү белән бәйле.

3. Хэбәр ителгәннән соң инициатив төркем эш этапларының теләсә кайсысында Иске Юраш авыл жирлеге Советына Уставны эшләүдә, гражданның жылышынын яки конференциясен әзерләүдә һәм үткәрүдә Оештыру, методик һәм консультатив ярдәм сорап мөрәжәгать итәргә хокуклы.

4. Территориаль ижтимагый үзидарэ Иске Юраш авыл жирлеге Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркәгән мизгелдән гамэлгэ куелган дип санала.

Статья 6. Территориаль ижтимагый үзидарэ территорияләре һәм чикләре

1. Территориаль ижтимагый үзидарэ халык тарафыннан гражданның жылышылары яки конференцияләре үткәрү юлы белән, шулай ук гражданның түбәндәге территорияләре чикләрендә территориаль ижтимагый үзидарэ органнары булдыру юлы белән гамэлгэ ашырыла:

күпфатирлы торак йортның подъезды;

күпфатирлы торак йорт;

торак йортлар Төркеме;

торак микрорайон;

авыл жирлеге булмаган авыл торак пункты;

гражданның башка яшәү территорияләре.

2. Территориаль ижтимагый үзидарэ гамэлгэ ашырыла торган территория чиклэре шушы территориядэ яшәүче халык тәкъдиме буенча Иске Юраш авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә.

2.1. Билгеле бер территориядә бер Территориаль ижтимагый үзидарэ гамэлгэ ашырыла алмый.

3. Бер территория чикләрендә тулысынча яки өлешчә кабатлый торган территориаль ижтимагый үзидарэ органы эшли алмый.

4. Территориаль ижтимагый үзидарэ гамэлгэ ашырыла торган территория чиклэре өзелмәс булырга тиеш (әгәр аның составына бер торак йорт керә икән).

4.1. Территориаль ижтимагый үзидарэ гамэлгэ ашырыла торган территория чиклэре муниципаль берәмлек чикләреннән чыга алмый.

4.2. Билгеләнгән тәртиптә предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларга беркетелгән территорияләрдә территориаль ижтимагый үзидарэ тиешле жир кишәрлегенә ия булучы белән килешенеп гамэлгэ ашырыла.

5. Иске Юраш авыл жирлеге Советы территориаль ижтимагый үзидарэ территориясе чикләрен билгеләргә яисә Советның хәбәрнамәсе килгән көннән соң 2 айдан да соңга калмыйча территориянең башка Нигезләнгән вариантын тәкъдим итәргә тиеш. Әлеге мәсьәләне утырышка чыгару Совет регламенты таләпләренә туры китереп башкарыла.

Каршылыклар килеп чыккан очракта, чикләрен билгеләү турындагы мәсьәләне өстәмә өйрәнү зарурилыгы булганда, әлеге мәсьәләне карау вакыты озайтылырга мөмкин, ләкин советның чираттагы утырышына кадәр.

Иске Юраш авыл жирлеге Советы инициативалы төркемнең түбәндәге очрақларда чикләрен билгеләү турындагы тәкъдимен кире кага:

- әгәр инициатив төркем тәкъдим иткән территория территориаль ижтимагый үзидарэ чикләрен билгеләү турында Карар кабул ителгән территориягә туры килә икән, әлеге Нигезләмәнең 8 статьясындагы 14 өлешендә каралган нигезләр буенча күрсәтелгән карарны гамәлдән чыгару очрақларыннан тыш);

- әгәр инициатив төркем тәкъдим иткән территориядә торак йортлар тулысынча юк икән;

- әгәр әлеге Нигезләмәнең 7 статьясындагы 1 өлешендә каралган тәртиптә һәм срокларда инициатив төркем тәкъдиме Тиешле территориядә яшәүче гражданнар жыелышының беркетмәсе белән расланмаса.

Әлеге Нигезләмәнең 5 статьясындагы 2 өлешенң 1 пункттында күрсәтелгән белешмәләр инициатив төркем тарафыннан тулы күләмдә тапшырылмаган очракта, чикләрен билгеләү турында тәкъдимнәрне карау срогы тулы комплект документлар бирелгән көннән исәпләнә.

Инициативалы төркем тарафыннан дәрәс булмаган белешмәләр бирелгән очракта, документлар инициатив төркемгә кире кайтарыла, чикләрен билгеләү турындагы тәкъдим каралмый.

6. Иске Юраш авыл жирлеге Советы тарафыннан чикләр билгеләнгән очракта, инициатив төркем гамэлгә кую жыелышы яки конференциясен чакыру процедурасын башлый.

Статья 7. Территориаль ижтимагый үзидарэ чиклэрен билгеләү белән бәйлә килеп туган каршылыкларны жайга салу тәртибе

1. Инициатив төркем тәкъдим иткән территория башка инициатив төркем тәкъдим иткән территория белән тулысынча яисә өлешчә туры килсә һәм әлегә территориядә территориаль ижтимагый үзидарэ оештырылмаган булса (әлегә территориягә карата Совет тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарэ чиклэрен билгеләү турында Карар кабул ителмәгән), документларны карау киләсе тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Инициатив төркем (алга таба - вәкаләтле орган) биргән документларны алдан карауны гамәлгә ашыручы Орган, тәкъдимнәр тапшырылганнан соң, тиешле территориягә карата тәкъдимнәр биргән барлык инициативалы төркемнәргә, барлыкка килгән хәл турында хәбәр итә һәм әлегә мәсьәләне Совет утырышына керткәнчә, совет утырышына чикләрне билгеләү турында килешүгә килергә тәкъдим итә.

Күрсәтелгән килешү булмаганда, инициатив төркемнәр тарафыннан туры килә торган территориядә яшәүчеләр жыелышлары үткәренәргә тиеш, аларда гражданнарның әлегә территорияне теге яки бу территориаль ижтимагый үзидарәгә кертү буенча фикере ачыкланырга һәм рәсмиләштерелергә тиеш. Шул ук вакытта:

- жыелышның кворумы территориаль ижтимагый үзидарәдә катнашу хокукына ия халык саныннан туры килә торган территориядә яшәүчеләр саныннан чыгып билгеләнә;

- жыелышта унтугыз яшькә житкән туры килгән территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлеше мәжбүри тәртиптә булырга тиеш;

- жыелышта әлегә территориядә чикләрне билгеләү турында тәкъдимнәр биргән барлык инициатив төркемнәр, тиешле сайлау округларыннан сайланган депутатлар, жирлек башкарма комитеты вәкилләре катнашырга хокуклы;

- туры килә торган территориядә яшәүчеләр үзләре яшәгән территорияне теге яки бу территориаль ижтимагый үзидарэ чикләрне кертү вариантлары турында хәбәр ителергә тиеш;

- туры килгән территориядә яшәүчеләр территорияне территориаль ижтимагый үзидарэ чикләрне кертүнең бер варианты өчен генә тавыш бирә.

Иске Юраш авыл жирлегә Советы Бер территориаль ижтимагый үзидарэ чикләрне туры килүче территорияне кертү турында Карар кабул ителгән жыелышлар беркетмәләре нигезендә чикләр билгеләү турында Карар кабул итә.

Территориаль ижтимагый үзидарәләрнең туры килүче территория мөнәсәбәтләрендә башка инициатив төркемнәр тарафыннан тәкъдим ителгән чикләре, әлегә Нигезләмәнең 6 статьясында билгеләнгән таләпләргә туры килгән очракта, туры килүче территориядән тыш билгеләнә.

Әлегә өлешнең икенче абзацында күрсәтелгән хәбәрнамәне жибәргән көннән 1 ай узгач, жыелышлар беркетмәләре инициатив төркемнәр тарафыннан советка тапшырылмаса, территориаль ижтимагый үзидарэ оешмасы буенча әлегә инициатив төркемнәрнең гамәлләре туктатылган дип санала.

2. Инициатив төркем тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен билгеләү турында Совет тарафыннан карар кабул ителгән территориягә тулысынча туры килә торган территория чикләрен билгеләү турында тәкъдим бирелгән очракта, тәкъдим кире кагыла (әлеге Нигезләмәнең 8 статьясындагы 14 өлешендә каралган нигезләр буенча чикләрен билгеләү турында советның элек кабул ителгән карарын гамәлдән чыгару очракларыннан тыш).

3. Инициатив төркем тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен билгеләү турында Совет тарафыннан карар кабул ителгән территориягә туры килә торган территория чикләрен билгеләү турында тәкъдим бирелгән очракта, инициатив төркем тарафыннан элек билгеләнгән чикләренә үзгәртү белән ризалашу турында жыелыш яки конференция беркетмәсенен күчermәсе тәкъдим ителергә тиеш (әлеге Нигезләмәнең 8 статьясындагы 14 өлешендә каралган нигезләр буенча чикләрен билгеләү турында Совет тарафыннан элегрәк кабул ителгән карарны гамәлдән чыгару очракларыннан тыш). Күрсәтелгән жыелыш яки конференция элегрәк билгеләнгән территория чикләре чикләрендә яшәүче граждaннар арасында үткәрелә.

Жыелыш яки конференция беркетмәсенен күчermәсе яңа төзелә торган территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен билгеләү белән бер үк вакытта тәкъдим ителгән очракта, Совет тарафыннан элек билгеләнгән территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен үзгәртү мәсьәләсе карала.

Жыелыш яки конференция беркетмәсенен күчermәләрен тапшырмаганда, әлеге инициатив төркемнәрнең элегрәк билгеләнгән чикләренә үзгәртү буенча гамәлләре туктатылган дип санала.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә әлеге территориядә гамәлгә куелган һәм территориянең бер өлешендә яңа территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә кую күздә тотылса, яңа төзелә торган территориаль ижтимагый үзидарә чикләре гамәлдәге территориаль ижтимагый үзидарә территориясә чикләрен бер үк вакытта үзгәртү белән билгеләнә.

Инициатив төркем яңа территориаль ижтимагый үзидарә оештыруга бәйле рәвештә әлеге территориядә яшәүче граждaннарның жыелышларын яки конференциясен карап тикшерү өчен гамәлдәге территориаль ижтимагый үзидарә территориясә чикләрен билгеләү турында тәкъдим кертә.

Территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен үзгәртү турындагы тәкъдим территориаль ижтимагый үзидарә органына жиберелә.

Территориаль ижтимагый үзидарә органы тәкъдим кERGән көннән бер ай эчендә жыелышны яки конференцияне билгеләргә тиеш.

Жыелыш яки конференция тәкъдим кERGән көннән ике айдан да артмаган срокта үткәрелә.

Жыелыш яки конференция беркетмәсенен күчermәсе инициатив төркем вәкиленә бирелә.

Жыелыш яки конференция тарафыннан гамәлдәге территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен үзгәртү турында тәкъдим кабул ителгән очракта, граждaннарның инициатив төркеме төзелә торган территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен билгеләү турында тәкъдим белән советка мөрәжәгать итә.

Ана шулай ук гамәлдәге территориаль ижтимагый үзидарәнең жыелыш яки конференциясе беркетмәсенә күчermәсе дә кушыла.

Территориаль ижтимагый үзидарә органы шулай ук гамәлдәге территориаль ижтимагый үзидарә чикләрен үзгәртү турында тәкъдимнәр жибәрә.

Жыелыш яки конференция беркетмәсенә күчermәләрен тапшырмаганда, әлеге инициатив төркемнәрнең яңа территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә кую буенча гамәлләре туктатылган дип санала.

Моңа кадәр гамәлгә куелган территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлеген туктату һәм аны законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик зат буларак бетерү очраklары искәrmә булып тора.

5. Бер-берсе белән чикләнгән торган ике һәм аннан күбрәк территориаль ижтимагый үзидарә берләшкән очракта, инициатив төркем элеккеге чикләрдә территориаль ижтимагый үзидарәне берләштерү, гамәлгә ашыруны туктату һәм берләштерелгән территориаль ижтимагый үзидарәнең чикләрен берләштерү күздә тотыла торган территорияләрдә яшәүче гражданның жыелышлары яки конференцияләре каравына билгеләү турында тәкъдимнәр кертә.

Тәкъдимнәр территориаль ижтимагый үзидарәнең һәр органына жибәрелә.

Территориаль ижтимагый үзидарәнең тиешле органнары тәкъдимнәр кергән көннән бер ай эчендә үз территорияләрендә жыелышларны яки конференцияләргә билгеләргә тиеш.

Жыелышлар, конференцияләр тәкъдимнәр кергән көннән ике айдан да артмаган сroкта үткәрелә.

Жыелышлар яки конференцияләр беркетмәләре күчermәләре инициатив төркем вәкиленә бирелә.

Барлык территориаль ижтимагый үзидарәләренң жыелышлары яки конференцияләре тарафыннан аларны берләштерү, элекке чикләрдә территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату һәм берләштерелгән территориаль ижтимагый үзидарәнең чикләрен билгеләү турында тәкъдимнәр кабул ителгән очракта, гражданның инициатив төркеме советка аның чикләрен билгеләү турында тәкъдим белән мөрәжәгать итә. Аңа шулай ук гамәлдәге территориаль ижтимагый үзидарәләр жыелышларының яки конференцияләренә күчermәләре дә кушыла.

Юридик затлар буларак теркәлгән территориаль ижтимагый үзидарәләргә берләштерү юридик затларны үзгәртеп кору өчен граждан законнары белән билгеләнгән хокукый нәтижәләргә китерә.

6. Территориаль ижтимагый үзидарәне ике һәм аннан да күбрәк инициативалы төркем бүлгән очракта, территориаль ижтимагый үзидарәне бүлү, элекке чикләрдә территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату һәм барлыкка килә торган территориаль ижтимагый үзидарәләренң чикләрен билгеләү турында тәкъдим кертә.

Тәкъдим территориаль ижтимагый үзидарә органына жибәрелә.

Территориаль ижтимагый үзидарә органы тәкъдим кергән көннән бер ай эчендә жыелышны яки конференцияне билгеләргә тиеш.

Жыелыш яки конференция тэкдим кергэн кеннэн ике айдан да артмаган срукта үткерелә.

Жыелыш яки конференция беркетмәсенә күчәрмәсе инициатив төркем вәкиленә бирелә.

Жыелыш яки конференция тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарәне элеккеге чикләрдә бүлү, гамәлгә ашыруны туктату һәм барлыкка килә торган территориаль ижтимагый үзидарәләрнең чикләрен билгеләү турында тэкдим кабул ителгән очракта, гражданның инициатив төркеме советка аларның чикләрен билгеләү турында тэкдим белән мәрәжәгать итә. Ана шулай ук жыелышның яисә гамәлдәге территориаль ижтимагый үзидарә конференциясенә карар күчәрмәсе дә кушыла.

Статья 8. Оештыру жыелышы яки конференция

1. Оештыру жыелышын яки конференцияне оештыруны һәм үткерүне гражданның инициатив төркеме тәмин итә.

2. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотылган территориядә 200 дән артык кеше яшәсә, гамәлгә кую конференциясе үткереләргә мөмкин.

3. Гамәлгә кую конференциясенә делегатлар саны вәкиллекең нормасын кимендә 1 вәкил яисә 30 гражданны 1 вәкил тәмин итәргә тиеш.

4. Гамәлгә кую конференциясенә Делегат гражданны жыелышында йә вәкиле булып торучы гражданның имзаларын жыю юлы белән сайлана.

5. Оештыру жыелышының яисә конференциянең чакырылуы, аны үткерү датасы, вакыты һәм урыны турында инициатив төркем Тиешле территориядә яшәүчеләргә, аны үткерүгә 7 кеннән дә ким булмаган вакыт эчендә, әлеге территориядә яшәүче барлык кызыксынган кешеләрне мәгълүмат белән тәмин итә торган (игъланнар урнаштыру, фатирларны йөрәп чыгу һ.б.), шулай ук жирлек советы, авыл жирлеге башкарма комитеты язма рәвештә хәбәр итә.

6. Гамәлгә кую конференциясен үткергән очракта инициатив төркем конференция делегатларын сайлауны һәм аларны үткерү датасы, вакыты, урыны турында хәбәр итүне оештыра.

7. Жыелыш яки конференция башланыр алдыннан жыелышка яки конференциягә килгән Тиешле территориядә яшәүчеләрне (конференция делегатлары) теркәү үткерелә.

8. Гамәлгә кую жыелышы хокуклы дип санала, әгәр анда тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган өчтән бер өлеше катнашса, уналтынчы яшкә житкән;

9. Оештыру конференциясе хокуклы, әгәр анда уналтынчы яшкә житкән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлешен тәшил итүче гражданны жыеннарында сайланган делегатлар катнашса.

10. Жыелышта яки конференциядә рәислек итүче һәм сәркатип сайлана.

11. Жыелыш яки конференцияне үткерү процедурасы язма рәвештә алып барыла торган беркетмәдә чагыла. Беркетмәгә жыелышта рәислек итүче һәм жыелыш яки конференция секретаре кул куя.

12. Жирле үзидарэ органнары үз вэкилен гамэлгэ кую жылышында яки конференциядэ катнашу өчен киңеш бирү тавышы хокукы белэн жибэрергэ хокукы.

13. Оештыру жылышында яки конференциядэ карарлар кабул ителэ:

- тиешле территория чиклэрэндэ территориаль ижтимагый үзидарэ оештыру турында;

территориаль ижтимагый үзидарэ органнарын сайлау турында;

- территориаль ижтимагый үзидарэ уставын кабул итү турында;

- территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркэү белэн бэйле мәсьэлэлэрне караганда территориаль ижтимагый үзидарэне тэкдим итэргэ вэкалэтле вэкилене (вэкиллэрен) сайлау турында.

Күрсэтелгэн карарлар ачык тавыш бирү юлы белэн гади күпчелек тавыш белэн кабул ителэ.

14. Иске Юраш авыл жирлеге Советының территориаль ижтимагый үзидарэ чиклэрен билгелэү турында Карар кабул ителгәннән соң алты ай эчендэ территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркэү өчен документлар тапшырылмаган очракта, территориаль ижтимагый үзидарэне оештыру буенча гамэллэр туктатылган дип санала. Шулу ук вакытта Иске Юраш авыл жирлеге Советының чиклэрне билгелэү турындагы карары гамэлдэн чыгарыла.

Статья 9. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставы

Территориаль ижтимагый үзидарэ Уставында билгеләнэ:

1) ул гамэлгэ ашырыла торган территория;

2) Территориаль ижтимагый үзидарэ эшчәнлегенң максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнэлешлэре;

3) территориаль ижтимагый үзидарэ органнарының вэкалэтлэрен формалаштыру, туктату, хокуклары һәм бурычлары, вэкалэтлэре вакыты;

4) карарлар кабул итү тэртибе;

5) мөлкэт сатып алу тэртибе, шулай ук күрсэтелгән мөлкэттән һәм финанс чараларынан файдалану һәм файдалану тэртибе;

6) территориаль ижтимагый үзидарэне гамэлгэ ашыруны туктату тэртибе.

10 Статья. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркэү тэртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркэү өчен территориаль ижтимагый үзидарэнең вэкалэтле вэкиле (вэкалэтле вэкиллэре) Иске Юраш авыл жирлеге Советына тэкдим ителэ:

- территориаль ижтимагый үзидарэ уставын теркэү турында гражданнар жылышының барлык вэкалэтле вэкиллэре тарафыннан имзаланган гариза;

- территориаль ижтимагый үзидарэ оештыру турында Карар кабул ителгән гражданнар жылышы яки конференциясе беркетмэсе, аның нигезендэ, аның фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, сериясен, паспорт яки паспортны алмаштыручы документның номерын һәм датасын, һәр вэкалэтле вэкиленң яшэу урыны адресын күрсэтеп, кабул ителде;

- территориаль ижтимагый үзидарә Уставының ике нөсхәсе.

2. Башка документларны тапшыру турындагы таләп, әлеге статьяның 1 пунктында билгеләнгән документлардан тыш, рөхсәт ителми.

3. Вәкаләтле вәкилгә документлар алу өчен, исемлек һәм аны алу датасы күрсәтелгән расписка бирелә.

4. Авыл жирлеге башлыгы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турындагы документлар кергән көннән ике атна эчендә аның уставын теркәү яки теркәүдән баш тарту турында Иске Юраш авыл жирлеге Советы Карары проектын алдан карауны һәм әзерләүне оештыра.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын алдан карау жирлек башлыгы тарафыннан төзелә торган комиссия тарафыннан гамәлгә ашырылырга мөмкин, аның составына депутатлар, жирлек башкарма комитеты вәкилләре керә.

6. Гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль ижтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм жирлек Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.

7. Гражданныр жыелышының карары буенча вәкаләтле вәкилләр территориаль ижтимагый үзидарә уставын теләсә кайсы этапта, аны Теркәгәнчегә кадәр, Иске Юраш авыл жирлеге Советы тарафыннан чакыртып алырга хокуклы.

8. Иске Юраш авыл жирлеге Советы территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турында карар кабул итә. Уставны теркәүдән баш тарту мотивлаштырылган булырга тиеш.

9. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып территориаль ижтимагый үзидарә Уставы нормаларының Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, муниципаль берәмлек Уставына, башка муниципаль хокукый актларга каршы килүе тора.

10. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту территориаль ижтимагый үзидарә оештыруның максатка ярашсызлыгы аркасында рөхсәт ителми.

11. Уставны теркәүдән баш тартуга суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

12. Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча дәлилләнгән карар өч көн дәвамында рәсми рәвештә гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиленә (вәкаләтле вәкилләренә) язма рәвештә житкерелергә тиеш.

13. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәгән очракта Уставның бер нөсхәсе, аны теркәү турындагы тамга белән, гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөсхәсе Советта саклана.

14. Территориаль ижтимагый үзидарәләр уставларын теркәү турындагы мәгълүматлар жирлек Советы алып бара һәм жирлек Советы эшләрендә саклана торган территориаль ижтимагый үзидарәләр уставлары реестрында чагыла.

15. Территориаль ижтимагый үзидарә Уставына кертелә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр Уставны теркәү тәртибенә охшаш тәртиптә Совет

тарафыннан теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр Совет тарафыннан теркәлгән көннән үз көченә керә.

16. Территориаль ижтимагый үзидарәне юридик зат буларак теркәү Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Статья 11. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату, территориаль ижтимагый үзидарә органнары вәкаләтләрен туктату тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә вәкаләтләрен туктату тәртибе аның Уставы белән билгеләнә.

2. Юридик зат булган территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә юридик затны бетерү өчен гамәлдәге законнарда каралган тәртиптә туктатыла.

3. Территориаль ижтимагый үзидарәнең юридик зат булмаган эшчәнлегә гражданнар жылышы яки конференциясе карары буенча йә территориаль ижтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләре вакыты чыккан очракта, гражданнар жылышы яки конференциясе тарафыннан 6 ай дэвамында яңа органнар сайланмаган очракта туктатылырга мөмкин.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләре территориаль ижтимагый үзидарә Уставында каралган очракларда һәм тәртиптә, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнгән сроктан соң туктатыла.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

территориаль ижтимагый үзидарә органнары вәкаләтләрен туктату турында гражданнар жылышы яисә конференциясе карарлары;

гамәлдәге закон таләпләрен бозган очракта, суд карары законлы көченә кәргән;

территориаль ижтимагый үзидарә Уставында каралган башка очракларда.

Глава 3. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары

Статья 12. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары

1. Территориаль ижтимагый үзидарәнең иң югары органы булып территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру буенча гражданнар жылышы яки конференциясе тора. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнарның жылышы яки конференциясе тарафыннан гамәлгә ашырылырга мөмкин.

2. Гражданнарның жылышы яки конференцияләре карары буенча территориаль ижтимагый үзидарә Уставы нигезендә территориаль ижтимагый үзидарә органнары төзелергә мөмкин.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары буларак чыгыш ясый алалар:

- территориаль ижтимагый үзидарәнең бердәм органнары, территориаль ижтимагый үзидарә рәйсе, территориаль ижтимагый үзидарә казначысы һ. б.);

- территориаль ижтимагый үзидарәнең коллегияль органнары (комитетлар, Советлар һ.б.), гражданның жылышылары һәм конференцияләре арасындагы чорда территориаль ижтимагый үзидарә исеменнән чыгыш ясаучы.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләр формалаштыру, туктату, хокуклары һәм бурычлары, вәкаләтләр вакыты, алар тарафыннан карарлар кабул итү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнә.

13. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары вәкаләтләр

1. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

1) Тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен тәкъдим итәләр;

2) гражданның жылышыларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәмин итәләр;

3) Тиешле территориядә яшәүче гражданның социаль-көнкүреш ихтияжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән торак фондын карап тоту, территорияне төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданны акчалары исәбеннән дә, шулай ук жирлек башкарма комитеты белән муниципаль берәмлек бюджеты акчаларын кулланып, килешү нигезендә дә башкара ала;

4) әлеге органнар һәм жирле үзидарәнең вазыйфай затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукий актлар проектларын жирлек советына һәм Башкарма комитетына кертергә хокуклы.

Территориаль ижтимагый үзидарә органнары инициативалы проектны проект инициаторлары сыйфатында тәкъдим итә алалар.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының башка хокуклары һәм бурычлары гамәлдәге законнар, муниципаль хокукий актлар нигезендә территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнә.

Статья 14. Гражданны жылышылары яки конференциясе

1. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданның жылышыларын яки конференцияләрен билгеләү һәм үткәрү тәртибе аның Уставы белән билгеләнә һәм жылыш яки конференцияне үткәрү вакыты һәм урыны турында гражданны алдан хәбәр итүне күздә тотарга тиеш.

2. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданны жылышы, әгәр анда уналтынчы яшькә житкән Тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

3. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданны конференциясе, әгәр анда уналтынчы яшькә житкән Тиешле

территориядә яшәүчеләрнең өчтән ике өлешеннән дә ким булмаган сайланган делегатлар катнашса, хокуклы дип санала.

4. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар жыелышының яки конференцияләренен аерым вәкаләтләренә керә:

1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;

2) Территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;

4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә төп юнәлешләр билгеләү;

5) территориаль ижтимагый үзидарәнең керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлегенә турындагы хисапларны карау һәм раслау.

7) инициативалы проектны тикшерү һәм аны хуплау мәсьәләсе буенча карар кабул итү.

15 Статья. Территориаль ижтимагый үзидарә рәисе

1. Территориаль ижтимагый үзидарәнең бердәнбер органы-территориаль ижтимагый үзидарә рәисе, гражданнар жыелышы яисә конференциясе тарафыннан сайлана һәм тиешле территориядә яшәүче гражданнары, Гражданнар, юридик затлар, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә тәкъдим итә.

2. Рәис вәкаләтләренә кертелгән:

гражданнар жыелышларын, конференцияләрен әзерләү һәм үткәрүне оештыру, гражданнарның жыелышларын һәм конференцияләрен алып бару;

кабул ителгән карарларның үтәлешен контрольдә тоту;

территориаль ижтимагый үзидарә кассасы чараларын тоту юнәлешләрен эшләү;

гражданнар жыелышлары һәм конференцияләре карарлары нигезендә ижтимагый касса чаралары белән эш итү;

гражданнар жыелышлары һәм конференцияләре карарларын, беркетмәләрен имзалау;

ижтимагый характердагы башка мәсьәләләрне хәл итү.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән территориаль ижтимагый үзидарәнең коллегиаль органнары (комитетлар, Советлар) каралган булса, территориаль ижтимагый үзидарә рәисе сайланмый, ә аның функцияләрен территориаль ижтимагый үзидарә комитеты (Советы) Рәисе башкара.

16. Территориаль ижтимагый үзидарә казнасы

1. Территориаль ижтимагый үзидарә (жәмәгать кассасы) акчаларын жыю, исәпкә алу һәм тотуның дәрәслегенә өчен жавап бирүче гражданнар жыелышы

яисә конференциясе тарафыннан сайланучы бердәнбер финанс органы территориаль ижтимагый үзидарәнен казначысы булып тора.

2. Казначей вәкаләтләренә карата мөнәсәбәт:

гражданнарның акчалата взносларын исәпләү;

акча жыю һәм исәпкә алу;

территориаль ижтимагый үзидарә рәисе тарафыннан ижтимагый касса чараларын дәрәс итеп тотылуын контрольдә тоту;

халык алдында һәм территориаль ижтимагый үзидарә органнары алдында ижтимагый касса чараларын тоту турында хисап.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән территориаль ижтимагый үзидарәнен коллегияль органнары (комитетлар, Советлар) каралган булса, территориаль ижтимагый үзидарәнен казначысы сайланмый, ә аның функцияләрен территориаль ижтимагый үзидарә комитеты (Советы) казнасы башкара.

17 Статья. Территориаль ижтимагый үзидарә комитетлары (Советлары)

1. Территориаль ижтимагый үзидарәнен коллегияль органы (комитет, совет һ.б.), территориаль ижтимагый үзидарә Уставы нигезендә, жыелышта һәм (яки) конференциядә яшәү урыны буенча гражданнар тарафыннан сайлана.

2. Комитет (совет) территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнгән срогга кимендә өч кеше сайлана. Коллегияль орган составына комитет (Совет) һәм комитет (совет) рәисе керә.

3. Жирле үзидарә комитеты (Советы) территориаль ижтимагый үзидарә исеменнән гражданнарның жыелышлары яки конференцияләре арасында үз вәкаләтләре чикләрендә территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәгән мизгелдән бирле чыгыш ясый.

4. Комитет (Совет) компетенциясенә түбәндәге мәсьәләләрне хәл итү кертелергә мөмкин:

территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән комитет (Совет) белән житәкчелек итү территориаль ижтимагый үзидарә рәисенә йөкләнмәгән очракта, Комитет (совет) рәисен сайлау;

комитет (Совет) әгъзаларын сайлау;

комитет (Совет) ижтимагый кассасын булдыру һәм акчаларны тоту тәртибен билгеләү;

Иске Юраш авыл жирлеге жирле үзидарә органнары белән хезмәттәшлек; гражданнар жыелышының һәм (яки) конференциясенә аерым компетенциясенә кертелмәгән башка мәсьәләләр.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән тиешле территориаль ижтимагый үзидарә территориясе чикләрендә яшәүче теләсә кайсы гражданның комитет (Совет) утырышларында катнашу хокукы каралырга мөмкин. Комитет (совет) утырышында Гражданнарның катнашу тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнә.

Статья 18. Комитет (совет) рәисе)

1. Комитет (совет) рәисе-территориаль ижтимагый үзидарәнең сайланулы заты-комитет тарафыннан үз составыннан сайлана һәм гражданнар, юридик затлар, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә комитет (совет) тәкъдим итә.

2. Комитет (Совет) Рәисе вәкаләтләренә әлеге Нигезләмәдә территориаль ижтимагый үзидарә рәисе өчен билгеләнгән вәкаләтләр, шулай ук комитет (совет) эшчәнлеген оештыру буенча үз вәкаләтләре керә.

3. Казначы-территориаль ижтимагый үзидарәнең сайланулы заты-ижтимагый касса чараларын жыю, исәпкә алу һәм тотуның дәрәслеге өчен жавап бирә.

4. Казна комитеты (Совет) вәкаләтләренә әлеге Нигезләмәдә территориаль ижтимагый үзидарә казначысы өчен билгеләнгән вәкаләтләр керә.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә Уставы нигезендә комитет (совет) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын тотуга керемнәр һәм чыгымнар сметасында каралган үз акчалары чикләрендә рәис һәм казначыга түләү рәвешләрен һәм күләмнәрен мөстәкыйль билгели.

19 Статья. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары карарлары

1. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары үз компетенциясе кысаларында карарлар кабул итә. Карарлар кабул итү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнә.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары тарафыннан үз компетенциясе чикләрендә кабул ителгән карарлар тиешле территория чикләрендә яшәүче гражданнар, шулай ук әлеге территориядә эшчәнлек алып баручы, территориаль ижтимагый үзидарәнең законлы хокукларына һәм мәнфәгатьләренә кагылышлы башка гражданнар һәм юридик затлар тарафыннан үтәлә.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары карарлары жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфай затлары өчен тәкъдим итү характерына ия.

Глава 4. Территориаль ижтимагый үзидарәнең икътисадый нигезе

Статья 20. Территориаль ижтимагый үзидарәнең финанс ресурслары

1. Территориаль ижтимагый үзидарәнең финанс ресурслары үз акчаларыннан, шулай ук предприятие, учреждение, оешма, гражданнарның ирекле кертемнәре һәм иганәләре, үз эшчәнлекләреннән кәргән керемнәр, шулай ук закон белән тыелмаган башка керемнәр хисабына тора.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә гражданнарның акчалата кертемнәре күләме турындагы карар гражданнарның жыелышы һәм (яки) конференциясе тарафыннан кабул ителә һәм күрсәтелгән взносларны ижтимагый кассага кертүнең төрле периодиклыгын күздә тоту ала.

3. Гражданнарның акчалата взносларын исәпкә алу, саклау, куллану һәм контрольдә тоту территориаль ижтимагый үзидарә Уставы нигезендә гамәлгә ашырыла.

4. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары, жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз инициативаларын гамәлгә ашыру максатларында, жирле үзидарә органнары белән шартнамәчел мөнәсәбәтләргә керә ала.

5. Жирле бюджеттан акча территориаль жәмәгать үзидарәсе һәм жирлек башкарма комитеты арасында төзелгән шартнамәләр нигезендә, бюджет законнары таләпләре нигезендә, шул исәптән бюджет акчаларының адреслы һәм максатчан характердагы принцибын үтәп, бирелергә мөмкин.

6. Жирле бюджеттан акча бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе Чираттагы финанс елына жирлек бюджетын раслаганда Советның норматив хокукый акты белән билгеләнә.

21 Статья. Территориаль ижтимагый үзидарә мөлкәте

1. Территориаль ижтимагый үзидарә территориаль ижтимагый үзидарә территориаль ижтимагый үзидарә чаралары хисабына сатып алынган яисә закон тарафыннан тыелмаган башка ысул белән милеккә ия булырга, аннан файдаланырга һәм эш итәргә хокуклы.

2. Мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә мөлкәте һәм финанслары белән эш итү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә Уставы белән билгеләнә.

Глава 5. Территориаль ижтимагый үзидарәнең гарантияләре һәм жаваплылыгы

Статья 22. ерриториаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә гарантияләре

1. Жирле үзидарә органнары:

жирлек халкына территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру хокукын тормышка ашыруда ярдәм итәләр;

территориаль ижтимагый үзидарә органнарына оештыру һәм методик ярдәм күрсәтәләр;

территориаль ижтимагый үзидарә органнарын аларның эшчәнлегә өчен кирәкле мәгълүмат белән тәмин итәләр;

территориаль ижтимагый үзидарә фикерен исәпкә алырга кирәк булган мәсьәләләр исемлеген билгели;

халык жылышларының, конференцияләренен, территориаль ижтимагый үзидарә органнарының карарларын үтәүгә ярдәм итәләр;

территориаль ижтимагый үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итүгә ярдәм итә.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының мөрәжәгатьләре законнарда билгеләнгән срокларда мәжбүри каралырга һәм алар буенча жирле

үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан чаралар күрелергә тиеш. Карау нәтижеләре турында территориаль ижтимагый үзидарэ органнарына хәбәр ителә.

3. Территориаль ижтимагый үзидарэ органнары, Тиешле территориядә яшәүчеләр хокукларын бозучы жирле үзидарэ органнарының һәм вазыйфаи затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмауларына) дөгъва белдерүләре турында законнарда билгеләнгән тәртиптә судка мөрәжәгать итәргә хокуклы.

23 Статъя. Территориаль ижтимагый үзидарәненң дәүләт органнары, жирле үзидарә органнары, оешмалар һәм ижтимагый берләшмәләр белән хезмәттәшлеге

Территориаль ижтимагый үзидарә органнары законнарда билгеләнгән бурычларны һәм эшчәнлекнең төп юнәлешләрен гамәлгә ашырганда жирле үзидарә органнары, хокук саклау органнары (полиция участок уполномоченныйлары, балигъ булмаганнар эшләре буенча бүлекчәләр һ. б.), янгынга каршы хезмәт, санитар-эпидемиологик күзәтчелек, халыкны эш белән тәмин итү, социаль яклау органнары, торақ-эксплуатация хужалыгы оешмалары, ветераннар, инвалидларның ижтимагый берләшмәләре, башка органнар, оешмалар, оешмалар белән үзара бәйләнештә торырга хокуклы., ижтимагый берләшмәләр белән хезмәттәшлек итү.

24 Статъя. Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының жаваплылыгы

1. Территориаль ижтимагый үзидарә органнарының жаваплылыгы алар тарафыннан Законнар, муниципаль хокукый актлар бозылганда барлыкка килә.

2. Тиешле территориядә яшәүчеләрнең хокукларын, законнар нормаларын һәм муниципаль хокукый актларны бозып кабул ителгән территориаль ижтимагый үзидарә органнарының карарларына һәм гамәлләренә судта жирлек башлыгы, Совет, гражданнар тарафыннан законнарда билгеләнгән тәртиптә шикаять бирелергә мөмкин.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары Тиешле территориядә яшәүчеләр алдында жаваплы. Тиешле территориядә яшәүче гражданнарның ышанычы югалган очракта, территориаль ижтимагый үзидарәненң сайлау органы әгъзалары, сайланулы затлар, гражданнарның жыелышы карары буенча һәм (яисә) конференцияләрнең территориаль ижтимагый үзидарә уставында билгеләнгән тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.